

Ən adı sözü belə səhnə incisinə çevrilən aktyor

BƏŞİR

SƏFƏROĞLU

Səhnə qaranlığa qərəq olub, tamaşaçılar səssizcə gözləyir. Birdən işıqlar yanır və o, səhnəyə daxil olur. Zalda qopan alqışlardan divarlar titrəyir. Bəşir Səfəroğlunun adını eşidən kimi hər kəsin gözündə eyni mənzərə canlanır - güldürən, düşündürən, məhərətlə ən adı sözü belə səhnə incisinə çevrilən aktyor...

Adını kino tariximizə qızıl hərflərə yazdırıran Bəşir Səfəroğlu 11 mart 1925-ci ildə Bakıda dünyaya göz açmışdır. O, həyatının çox erkən dövründə çətinliklərle üzləşmiş, sənki əzablı taleyə məhkum edilmişdi. Yeddinci sinfi bitirəndə aile vəziyyətinin ağırlaşması səbəbindən məktəbi tərk etmək məcburiyyətində qalmışdı. B. Səfəroğlu on dörd yaşında ikən sürücülər klubunun dram dərnəyinə üzv olmuş və birpərdəli tamaşalarda kiçik rollar ifa etmişdi.

Tarixin yaddaşına qanlı hərflərə həkk olunan ikinci Dünya müharibəsi zamanı - 1941-ci ilin sonunda hərbi xidmətə yollanır. Lakin 1942-ci ildə döyüşlərin birində ağır kontuziya alaraq ordudan təxsis edilir. Bu hadisədən sonra aktyorun hayatı kökündən dəyişir. Müharibə meydanında yaşadığı dəhşətlərdən sənətkarın dili tutulur, qulaqları isə həyatın səsini deyil, səssizliyi duyurdu. Bir müddət fəhləlik və sürücülük edir. Lakin qəlbində hər gün közərən sənət alovu onun yolunu yenə də teatra, hissərin, düşüncələrin səhnədə əks olunduğu, sözün və hərəkətin mükəmməl ahənglə birləşdiyi aləmə salır. Rejissor Niyaz Şərifovun təklifi ilə gənc Bəşir tamaşaçı qismində teatrın qonağı olur. Bir müddət sonra isə onu truppaya aktyor qəbul edirlər. Səhnə ona yeni həyat verir, amma yeni həyatı da mübarizəsiz ötüşmür. İçindəki ehtiras və həyəcanla parallel olaraq, narahatlıq və iztirablar da onunla iddi. Elə həyatının bu gərgin çağlarında o qəribə sürprizlə rastlaşır, möcüze baş verir - dili açılır.

Gənc aktyor ilk dəfə Üzeyir Ha-

cibəylinin və Zülfüqar Hacıbəyovun klassik operettaları ilə səhnəyə çıxmışla, çağdaş dramaturqların qələmə aldığı musiqili komediyaların sehri dənəyinə qədəm qoyur. Hər bir rolla o, satirik yumorun, ince məzəhəkənin və canlı xarakterlərin sirlərini kəşf edərək tamaşaçıların qəlbində unudulmaz izlər buraxır.

Bu gün adı dillər əzberi olan böyük sənətkarın səhnə yaradıcılığı Möhsün ("Beş manatlıq gəlin") kimi səmimi və hətərəfli obrazlarla başlayaraq, Qaradavoy və Çiko ("Keto və Kote"), Qoçu Əsgər və Məşədi İbad ("Məşədi İbad"), Uzun və Nəcəf ("Durna"), Qədir və Gülümsərov ("Ulduz"), Selyanski və Qəhrəman ("Gözün aydın"), Ohan yüzbaşı və Hacı Qara ("Xəsis"), Kazbek ("Kəndimizin mahnisi"), Şulu, Muxtar bəy ("Əlli yaşında cavan" və "Evliyən subay"), Mir İsmayı ("Qızıl axtaranlar"), Baləmi ("Rəisin arvadı"), Qiya ("Tiflis nəğməsi"), Əli Dinməzov ("Bir dəqiqə"), Hacı Kərim ("Hacı Kərimin Aya səyahəti"), Qoçu ("Keçmişin məşət səhnələri"), Nadir və Azay ("Qızılgül"), Murtuzov, Dayandur və polis reisi kimi rəngarəng və dərin mənəli rollarla zənginləşib, hər bir obrazda həyatın müxtəlif tərəfləri, gülüşün ince notaları və insan taleyinin paradoxal mənzərələri canlanıb. Altmışinci illərin ortaları Azərbaycan mədəniyyətinin parlaq dövrlərindən hesab edilir. Bu dövrün özləklərindən biri Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının səhnəsində "Gelmeli, görməli, güləmeli" miniatür teatrının yaradılması idi. Həmin teatrın üzvləri Xalq artisti Əliağa Ağayev, Əməkdar artist Müxlis Cənizadə, aktrisa Ofeliya Abbasova (Məmmədzadə) və səhnə sənətinin böyük ustası Bəşir Səfəroğlu bir-birindən dəyəri ifaları ilə teatrın səhnəsində həyat tapmış hər obrazla güldürməyi və düşündürməyi bacarmışlar.

Rejissor Rauf Kazimovski Bəşir Səfəroğlunun ince gülüş sənətini təqdir edərək onun haqqında eyniadlı bədii-sənədli televiziya filmi

çekmişdir. Film sənətkarın aktyorluq karyerasına şəxsi həyatına, səhnəyə gətirdiyi o gözəl gülüşün arxasında dayanan dərin fəlsəfəyə toxunmuşdur.

Bəşir Səfəroğlu bir çox fəxri adalarla təltif olunmuşdur. 29 iyun 1964-cü ildə, gülüşün və komediyanın böyük ustası olaraq, o, "Azərbaycan SSR Əməkdar artisti" fəxri adına layiq görülmüşdür.

Bəşir Səfəroğlu həm də kino sahəsində böyük sevgi qazanmışdı. Onun Azərbaycan kino tarixində silinməz izləri olan "Əhməd haradadır?" və "Ulduz" "şah əsərlərində sərxiş Əhməd və Gülümsərov obrazları, "Xoca Nəsrəddin 12 qəbri" kinolentində Xacə Nəsrəddin rolu zamanın hüdudlarını aşaraq bu gündə hər kəsin çöhrəsində gülüş yaradır. 1965-ci ilin yay aylarında "Mosfilm"in rejissoru Klimenti Mints Tacikistanda Orta Asiya folklorunun əvəzedilməz qəhrəmanı olan Nəsrəddin Xoca haqqında film çəkmək istəyir. Filmin əsas qəhrəmanı olan Nəsrəddin Xocanı ifa edəcək aktyor isə sərf Şərqi xarakterini özündə birləşdirməli idi. O cümlədən Xoca Nəsrəddinin yumorunun alt qatında gizlənən mürəkkəb və çoxşaxəli mənə aktyorun özündə də olmalı idi.

Uzun axtarışdan sonra Bəşir Səfəroğlu həmin rola dəvət olunur. Film iki hissədən ibarətdir. Birinci hissədə hadisələr Molla Nəsrəddinin öz çağında baş verir. Orada Molla Nəsrəddini etdiyi "günahlara" görə cəzalandırmağa çalışırlar. İkinci hissə

"Nəsrəddin XX əsrde" adlanır. Dirilmiş heykəl səkidən düşür və yeni şəhərin küçələrini gəzir. Amma həkim qüvvələrlə üzləşir və bu yenə həmin simalardır, ancaq indi əyinlərində qalstuk və tünd pencəklər var.

Yaxşı deyiblər: sən saydığını say, gör fələk nə sayır. Yenidən özünü toparlayıb, parladi, aktyor kimi özünü daha böyük miqyasda tanıtdırdığı bir ərefədə Bəşir Səfəroğlu həyatının acı mərhələsini yaşayır. "Nəsrəddin Xocanın 12 məzəri"nda

çəkiləndən sonra Ümumittifaq miqyasda özünü təsdiqləyən Bəşir Səfəroğlunun irəli getməsi üçün əla bir imkan yarandığı vaxtda aktyor xərçəngə tutulur. Məlumatlara görə, aktyordan xəstəliyini gizlədir. Yaxın dostuna bir dəfə çox and-aman edir ki, ona səhhəti barədə düzünü desin. Dostu isə demir. Qızı, Azərbaycanın Xalq artisti Afaq Bəşirqızı atasının xəstəliyi və ömrünün son günləri barədə deyib:

"Bəlkə də Bəşir Səfəroğlunun ağır əməliyyatdan sonra bir il iki ay yaşamasının səbəbkər məhz həkimin onun aldatması olub. Həkim təsadüfən beşinci mərtəbəyə qalxan qonşumuza məqam tapıb deyə bili ki, "bu nömrəyə zəng edəcəklər, Bəşir Səfəroğlu ikinci telefonda qulaq asacaq. O, diaqnozu sorusunda deyin ki, heç nə yoxdur". Saq olsun həmin o qonşu ki, həkimin dediyini reallaşdırırdı. Bəzimkiler zəng edib sorusanda ki, düzünü deyin, cavab verdi ki, Bəşir Səfəroğluda heç nə yoxdur. Müharibədə mina partlamışdı, atam da kontuziya almışdı. Müharibədən lal və kar qayıtmışdı. Üç il belə davam etdi. Sonra indiki Statistika Komitəsinin qabağında tramvayı göründə təsadüfən dili də, qulağı da aqılmışdı".

Əslində Xoca Nəsrəddinə Bəşir Səfəroğlu haqqında paralel danışmaq özündə ince bir mətləbi gizlədir. Belə ki, onların ikisi də bir-birilərinə çox doğma idilər. Bəşir həyatda necə idisə, onu məhz Xoca Nəsrəddinin timsalında göstərmişdi.

Amma heç Xoca Nəsrəddinin özü də bilmirdi ki, o, bunu xərçəng xəstəsi ola-ola edir.

25 iyun 1968-ci ildə dahi sənətkar "Azərbaycan SSR xalq artisti" fəxri adı ilə təltif edilmişdir. Bu, Bəşir Səfəroğlu sənətinə verilən ən yüksək qiymət idi. Bir il sonra 23 mart 1969-cu ildə Bəşir Səfəroğlu 44 yaşında dünyadan köçür. Məzəri Bakıdakı Fəxri xiyabandadır.

Fidan ƏLİYEVƏ,
"Respublika".